

norden

Norðurlönd í sókn

Formennskuáætlun Dana í
Norrænu ráðherranefndinni 2010

Norðurlönd í sókn

Formennskuáætlun Dana í Norrænu ráðherranefndinni 2010

ANP 2009:745

© Norræna ráðherranefndin, Kaupmannahöfn 2009

ISBN 978-92-893-1912-6

Umbrot: Jette Koefoed

Þýðing: Erla Sigurðardóttir

Ljósmyndir: Forsíða, innsíður kápu: Colourbox

bls.5: Stig Stasis; bls.7: Klaus Munch Haagensen;

bls.12: Absalon Hansen, visitfaroeislands.com;

bls.14: Daniele Casanova, visitfaroeislands.com;

bls.16: Bee-Line; bls.18: Colourbox; bls.22: Johannes Jansson;

bls.25: Branding Greenland; bls.27: Lennart Perlenhem; bls.29: Colourbox

Merki formennsku: Majken Nysom, Tripledeseign

Upplag: 300

Prentun: Scanprint as

Prentað á pappír sem uppfyllir strangar umhverfiskröfur og

má merkja með norræna umhverfismerkinu, Svaninum.

Ritið má panta á www.norden.org/order eða hala niður á slóðinni norden2010.dk

Fleiri rit eru á www.norden.org/publikationer

Printed in Denmark

Nordisk Ministerråd

Norræna ráðherranefndin

Store Strandstræde 18

1255 København K

Sími +45 3396 0400

Bréfasími +45 3311 1870

Nordisk Råd

Norðurlandaráð

Store Strandstræde 18

1255 København K

Sími +45 3396 0200

Bréfasími +45 3396 0202

www.norden.org

Norrænt samstarf

Norræna samstarfið er eitt víðfeðmasta svæðasamstarf í heiminum. Það byggir á landfræðilegri legu, sameiginlegri sögu og menningu og nær til Danmerkur, Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar, auk sjálfstjórnarsvæðanna Álandseyja, Færeyja og Grænlands.

Norræna samstarfið er pólitískt, efnahagslegt og menningarlegt og skiptir miklu í evrópsku og alþjóðlegu samstarfi. Í norrænu samstarfi er unnið að því að styrkja stöðu Norðurlanda í sterkri Evrópu.

Með norrænu samstarfi er stefnt að því að efla norræna og svæðisbundna hagsmuni í alþjóðlegu umhverfi. Sameiginleg gildi landanna styrkja stöðu Norðurlanda og skípa þeim meðal þeirra svæða í heiminum þar sem nýsköpun og samkeppnishæfni er mest.

Norðurlönd í sókn

Formennskuáætlun Dana í
Norrænu ráðherranefndinni 2010

Efnisyfirlit

- 4 Formáli
- 6 Norðurlönd og hnattvæðing
- 9 Norðurlönd og umheimurinn
- 17 Norðurlönd á Norðurlöndum
- 30 Norðurlönd á fullri ferð

Formáli

Danir gegna formennsku í samstarfi norrænu ríkisstjórnanna hjá Norrænu ráðherranefndinni árið 2010. Formennskan felur í sér áskoranir og tækifæri.

Hnattvæðing, loftslagsmál og efnahagskreppa eru viðfangsefni sem allir Norðurlandabúar þurfa að glíma við. Danir munu beita sér fyrir því að ríkin taki höndum saman, leiti sameiginlegra lausna og nýti tækifærin til hins ýtrasta.

Hnattvæðingin, og þau verkefni og tækifæri, sem henni fylgja eru rauður þráður í „Norðurlöndum í sókn“. Áætlunina ber að skoða í eðlilegu framhaldi af norrænum hnattvæðingaraðgerðum sem ýtt var úr vör á fundi norrænu forsætisráðherranna í Punkaharju í Finnlandi árið 2007. Danir hyggjast hleypa enn meiri krafti í það starf.

Þá munu Danir beita sér fyrir því að Norðurlönd verði áfram fyrirmyndarsvæði í heiminum. Í því skyni verður meðal annars unnið áfram að því að fjarlægja landamærahindranir sem hamla hreyfanleika almennings og fyrirtækja til þess að Norðurlönd verði áfram aðlaðandi svæði til búsetu og starfa. Þá eiga Norðurlönd að vera grænt svæði í broddi fylkingar, bæði í loftslagsmálum og við lausnir á öðrum umhverfisvanda. Síðast en ekki síst eiga Norðurlönd að skapa verðmæti, skila árangri og hafa áhrif um allan heim.

Alþjóðlega efnahagskreppan hefur verið mikið til umræðu á norrænum fundum sem og annars staðar í heiminum á árinu 2009 og má búast við því að sú verði einnig raunin 2010. Danir munu setja í forgang að finna bestu leiðir til að draga eins mikið og unnt er úr áhrifum kreppunnar. Þannig sköpum við traustan grundvöll fyrir frekari framfarir á Norðurlöndum.

Við viljum nýta þá reynslu sem fengist hefur um leið og horft er fram á veginn. Við höfum kjark og þor til að sækja markvisst fram og þannig skapar norrænt samstarf áfram virðisauka fyrir almenning á Norðurlöndum. Þannig munu þjóðirnar tengjast enn sterkari böndum.

Danir munu leggja kapp á að halda áfram góðu samstarfi við stjórnvöld hinna norrænu ríkjanna, Norðurlandaráð og félagasamtök á Norðurlöndum. Því er mér sönn ánægja að kynna framsýna formennskuáætlun sem samin er í nánú samstarfi innan ríkjasambandsins; Færeyja, Grænlands og Danmerkur.

Lars Løkke Rasmussen

Norðurlönd og hnattvæðing

Norrænt samstarf nýtur víðtæks stuðnings meðal almennings. Því eru ríkin vel í stakk búin til að takast á við þau verkefni sem framtíðin ber í skauti sér. Almennar áherslur Dana í Norrænu ráðherranefndinni á formennskuárinu 2010 verða því að tryggja og efla sameiginlegar aðgerðir til að bregðast við hnattvæðingunni. Fjármálakreppan hefur sýnt svo ekki verður um villst að Norðurlandapjóðir verða að nýta þau tækifæri sem felast í hnattvæðingunni og takast á við þau verkefni sem henni fylgja. Samstaða og samstarf norrænu ríkjanna hefur aldrei verið eins brýnt og nú. Með breyttri forgangsroðun í fjárlögum Norrænu ráðherranefndarinnar er hægt að tryggja fjármagn til aðgerða vegna hnattvæðingar sem eiga að hafa forgang í norrænu samstarfi. Rauði þráðurinn í áherslum Dana á formennskuári eru hnattvæðingin og sjálfbær Norðurlönd með áherslu á jafnræði þegnanna.

Norðurlönd og efnahagskreppan

Á liðnu ári hefur efnahagskreppan sett mark sitt á alþjóðamálin enda er um að ræða alvarlegasta samdrátt um margra áratuga skeið. Kreppan hefur leitt til atvinnuleysis og samdráttar í framleiðslu. Um allan heim hafa stjórnvöld brugðist við afleiðingum kreppunnar með kröftugum aðgerðum í fjár- og peningamálum. Viðamiklir björgunarpakkar hafa verið samþykktir fjármálaheiminum til handa. Kreppan hefur komið illa niður á öllum norrænu ríkjunum en áhrifin hafa þó verið mismikil. Gripið hefur verið til aðgerða í löndunum til að bregðast við kreppunni, meðal annars með breytingum á fjármálastefnu. Búast má við að kreppan setji svip sinn á 2010. Danir munu því leggja áherslu á að meta stöðuna og reynslu manna og leita frekari leiða til að ná tökum á kreppunni. Þannig má draga úr skammtímaáhrifum kreppunnar, treysta stöðir efnahagslífsins á ný og skapa þannig traustan grunn að hagvexti í norrænu efnahagslífi.

Norðurlönd – sjálfbært svæði

Sjálfbær þróun mun áfram endurspeglast í öllu norrænu samstarfi þar sem það á við, meðal annars þegar fylgt er eftir yfirlýsingu norrænu forsætisráðherranna frá árinu 2008 um Sjálfbær Norðurlönd. Efnahagsleg og samfélagsleg þróun á að stuðla að því að standa vörð um umhverfið og hvetja til lausna á loftslagsvandinum. Allir eiga að njóta góðra lífsskilyrða óháð því hvar á Norðurlöndum þeir búa.

Jafnrétti er mikilvægt

Norðurlönd eru stór að flatarmáli en fámennið getur verið þeim fjötur um fót. Eigi norrænu ríkin að halda sterkri stöðu sinni í hnattvæddum heimi þurfa íbúar þeirra að halda vel á spöðunum. Það á við um alla. Danir munu beita sér fyrir jafnrétti kynja og einstaklinga óháð uppruna þeirra. Það er gífurlega mikilvægt að samþætta jafnréttissjónarmið á öllum samstarfssviðum.

Formennskuáætlun Dana byggir á þremur súlum en þær eru:
Norðurlönd og umheimurinn, Norðurlönd á Norðurlöndum og
Norðurlönd á fullri ferð.

Norðurlönd og umheimurinn

Sameiginleg gildi Norðurlandabjóða, svo sem menningararfurinn, gera þeim kleift að samræma starf á mörgum sviðum og auka þannig áhrif sín á alþjóðavettvangi. Starfsemi Norrænu ráðherranefndarinnar á að skapa samlegðaráhrif og gera Norðurlönd sýnilegri í samstarfi við önnur svæðasamtök þar sem hagsmunir fara saman. Það á einkum við um Evrópu-sambandið, Norðurskautsráðið, Eystrasaltsráðið og Barentsráðið.

Norðurlönd á alþjóðavettvangi

Norrænu ríkin gegna sameiginlegu hlutverki, hvort heldur í Evrópu-samstarfi eða á öðrum alþjóðlegum vettvangi. Norræn ríki munu á næstu árum gegna formennsku í ýmsum alþjóðastofnunum. Þar gefst færi á að vinna norrænum gildum brautargengi.

Halda ber áfram því nána og skilvirka samstarfi sem norrænu ríkin hafa löngum átt á vettvangi Sameinuðu þjóðanna og Alþjóðabankans. Það á við um kjör í Öryggisráð SP, sameiginlegar norrænar tillögur o.fl.

Samstarf innan ESB hefur síaukið vægi í norrænu ríkjunum. Þrjú ríkjanna eru aðilar að sambandinu en Íslendingar og Norðmenn tengjast því einnig náði vegna EES-samningsins. Danir munu á formennskuári leggja aukna áherslu á Evrópumál í starfi fagráðherranefnda til að ná fram samlegðaráhrifum. Afstýra má því að nýjar norræn-ar landamærahindranir verði til með því að tryggja samræmda framkvæmd ESB-löggjafar í ríkjunum.

Norræn formennska í alþjóðlegum stofnunum

ESB

2009: Svíþjóð

2012: Danmörk

Norðurskautsráð

2006–2009: Noregur

2009–2011: Danmörk

2011–2013: Svíþjóð

Eystrasaltsráð

2010–2011: Noregur

Barentsráð

2009–2011: Svíþjóð

Eystrasaltsáætlun ESB á að efla samstarf um loftslagsmál, umhverfismál, samgöngur, atvinnulíf og siglingavernd. Fjögur norrænu ríkjanna koma beint að þessum málum. Áætlunin er því mikilvægt tæki til að takast á við mörg viðfangsefni sem varða Eystrasalt. Danir munu á formennskuári beita sér fyrir því að Norræna ráðherranefndin taki áfram virkan þátt í að framfylgja áætluninni. Einkum er mikilvægt að virkja Eystrasaltsríki í samstarfinu.

Samstarf norrænu sendiráðanna í Aþenu

Samstarf sendiráða Norðurlanda í Aþenu hefur aukist verulega á síðari árum.

Danir, Finnar, Norðmenn og Svíar vinna saman að menningarmálum og baráttunni við ólöglega innflytjendur. Ríkin aðstoða norræna þegna sem lenda í vandræðum í Grikklandi, t.d. þegar náttúruhamfarir verða.

Danska sendiráðið í Aþenu tekur að sér að aðstoða íslenska þegna sem lenda í slíkum aðstæðum.

Í Stoltenberg-skýrslunni um aukið norrænt samstarf í utanríkis- og öryggismálum er bent á raunhæfar leiðir varðandi sum viðfangsefni sem bíða úrlausnar. Meðal annars eru óskir um nánara samstarf norrænna sendiráða eins og reynt hefur verið í Aþenu. Danir munu fylgja eftir ákvörðunum sem utanríkisráðherrar Norðurlanda tóku á fundi sínum í Reykjavík í júní 2009.

Danir munu vinna áfram að því að samhæfa enn frekar aðgerðir ríkjanna, ekki síst gagnvart grannsvæðum Norðurlanda, einkum á norðurslóð. Danir munu samhliða formennsku í Norrænu ráðherranefndinni vera í forsæti í Norðurskautsráðinu 2009-2011. Komið verður í veg fyrir skörun en formennska á báðum vígstöðvum gefur kost á samlegðaráhrifum sem nýtast m.a. á heimskautasvæðum þar sem Grænlandingar munu gegna mikilvægu hlutverki. Þá má nefna stuðning Norðurlanda við „Arctic Spatial Data Infrastructure“ - verkefnið en það er mikilvægur liður í starfi Norðurskautsráðsins.

Danir hyggjast efla samstarf við grannsvæði Norðurlanda í vestri og gera það sýnilegra. Það verður gert í framhaldi af skýrslu um Vestur-Norðurlönd í norrænu samstarfi. Eigi samstarfið að eflast þarf að kanna hvort

norráent samstarf í Atlantshafi (NORA) geti fengið aukið vægi við skipulag á samstarfi við grannsvæði Norðurlanda í vestri og útnorðri. Þetta gildir einkum um ný verkefni sem fylgja hnattvæðingunni og loftslagsbreytingum svo og efnahagsmál og samfélagsmál á strandsvæðum við Norður-Atlantshaf.

13 tillögur í Stoltenberg-skýrslunni

1. Viðbragðssveit til að koma á hernaðarlegum og borgaralegum stöðugleika
2. Norráent samstarf um loftrýmiseftirlit yfir Íslandi
3. Norráent eftirlitskerfi með hafsvæðum
4. Viðbragðssveit á sjó
5. Gervihnattakerfi fyrir eftirlit og samskipti
6. Norráent samstarf um málefni norðurslóða
7. Samhæfing varna gegn stafrænum árásum
8. Hamfarabjörgunarsveit
9. Rannsóknardeild vegna stríðsglæpa
10. Samstarf á sviði utanríkisþjónustu
11. Hernaðarsamstarf um flutninga, hjúkrunarlið, þjálfun, búnað og æfingasvæði
12. Viðbragðssveit á landi og sjó
13. Norræn samstöðuylfirlýsing

Loftslags- og umhverfismál

Gripíð verður til aðgerða sem m.a. er kveðið á um í framkvæmdaáætlunum á ýmsum samstarfssviðum; á heimskautasvæðum, Norður-Atlantshafi og í Eystrasalti, menningarmálum, rannsóknum, loftslagsmálum, orkumálum, umhverfismálum, sjávarútvegi og fiskeldi, matvælaöryggi og matvælaframboði, menntun og strandsvæða- og byggðaþróun.

Í kjölfar loftslagsráðstefnu SP í Kaupmannahöfn (COP15) verður þörf á eftirfylgd og kröftugum viðræðum um hvernig framkvæma eigi þann samning sem vonir standa til að verði undirritaður í Kaupmannahöfn. Rétt eins og raunin var með Kýótó-bókunina má búast við að framkvæmd samningsins kalli á mikla vinnu.

Danir munu beita sér fyrir því að Norðurlönd verði áfram leiðandi í alþjóðlegu samningaferli um loftslagsmál. Markmiðið er að standa vörð um alþjóðlegar skuldbindingar í umhverfismálum sem kveðið verður á um í nýjum loftslagssáttmála í Kaupmannahöfn. Frágangur samningsins þarf að ganga hratt fyrir sig ef hann á að ná að ganga í gildi áður en fyrsta skuldbindingartímabil Kýótó-bókunarinnar rennur út 2012.

Norrænu ríkin munu vinna áfram að því á vettvangi Sameinuðu þjóðanna að alþjóðlegt samkomulag verði gert á árinu 2013 sem miðar að því að draga verulega úr losun kvikasilfurs um allan heim. Norræna ráðherranefndin styður samningaviðræður um alþjóðlegan sáttmála um losun kvikasilfurs.

2010 er einnig árið sem Sameinuðu þjóðirnar settu sem lokafrest til að stöðva skerðingu á líffræðilegum fjölbreytileika. Danir munu af því til efni líta yfir farinn veg og leggja drög að aðgerðum til þess að bæta þekkingu og samskipti, efla samstarf og virka þátttöku á hverjum stað. Danir munu markvisst leita samstarfs við atvinnulífið um náttúruvernd.

Hafið í brennidepli

Málefni hafsins verða í brennidepli á formennskuári Dana. Hafið verður mikilvægur þáttur í norðurslóðasamstarfi, í samstarfi á Norður-Atlantshafi og í Eystrasalti. Það á einnig við um aðra málaflokka: menningarmál, rannsóknir, loftslags-, orku- og umhverfismál, sjávarútveg og fiskeldi, matvælaöryggi og matvælaframboð, menntamál og strandsvæða- og byggðapróun. Komið verður í veg fyrir tvíverknað í samstarfi og aðgerðum sem þegar eru hafnar á þessu sviði – einnig á vettvangi ESB.

Hápunkturinn verður ráðstefna í Færeyjum í október 2010. Þar verður skýrt frá því sem áunnist hefur og lagðar fram hugmyndir að markmiðum og nýjum tækifærum á efnahagssamstarfi og þróun sem tengist norrænum höfum í samráði við grannríkin í Norður-Atlantshafi. Lifandi bátasmíðahefð á Norðurlöndum verður í öndvegi þessa verkefnis.

Færeyingar, sem gegna formennsku í sjávarútvegssamstarfi 2010, munu leita samlegðaráhrifa í norrænu samstarfi um málefni hafsins á árinu, um sjávarútvegsmál og tillögu um Ár hafsins á Norðurlöndum 2012.

Norðurlönd sem vörumerki

Í hnattvæddum heimi keppast margir um athyglina. Norðurlönd eru öflugt vörumerki sem þekkt er um allan heim. Því felst virðisauki í því að norrænu ríkin taki höndum saman um að markaðssetja sig á alþjóðavettvangi. Danir munu halda áfram að markaðssetja Norðurlönd, og er það liður í þeim hnattvæðingaraðgerðum sem norrænu samstarfsráðherrarnir hafa komið sér saman um.

Menningin er mikilvægur samnefnari Norðurlandabjóða og á stóran þátt í að auðkenna þau á alþjóðavettvangi. Danir munu beita sér fyrir fjárveitingum til séraðgerða og menningarkynningar til þess að vekja athygli á Norðurlöndum á alþjóðavettvangi. Kannaðar verða nýjar leiðir til að tengja menningarstofnanir, ráð og nefndir, norrænar og í löndunum. Beinar aðgerðir felast m.a. í því að setja græn Norðurlönd, svo sem menningu og menningarafurðir, á heimskortið. Nýjar aðgerðir vegna hnattvæðingar eru t.d. verkefnið „Menning og sköpunargáfa“.

Viðamiklir norrænir menningarviðburðir eru fyrirhugaðir í þessu sambandi og halda Danir því starfi áfram á formennskuári. Á heimssýningunni EXPO í Sjanghai 2010 munu Norðurlönd efna til barnakvikmyndahátíðar, ráðstefnu um matvælaöryggi, sýningar á landslagsarkitektúr og norrænum degi með áherslu á sjálfbærar orkulausnir. Þannig nýtist norræn þekking og samstarf til frekari landvinninga, því Nordic Energy Solution mun einnig fjalla um betri orkunýtingu í dreifbýli.

Danir munu á formennskuári leggja áherslu á að kynna norræn matvæli. Norðurlönd verða kynnt sem svæði þar sem matvælaöryggi, dýraheilbrigði og dýravelferð er höfð í öndvegi. Lögð verður áhersla á gæði matvæla og matargerðarlist. Því verður sjónum beint að aðgerðum til að styrkja ímynd Norðurlanda á alþjóðavettvangi sem svæði þar sem matvæli eru góð, örugg og holl.

Baráttan gegn skattsvikum

Baráttan gegn skattsvikum hefur vakið athygli um allan heim. Norræna verkefnið um skattaskjól hefur leitt til þess að Norðurlönd eru nú meðal þeirra ríkja í heiminum sem hafa náð flestum samningum um gagnkvæm upplýsingaskipti við svokölluð aflands ríki. Þeir tryggja aðgengi skattayfirvalda að upplýsingum um skattskyldar eignir norrænna þegna í aflöndum. Danir munu setja þetta samstarf í forgang á formennskuári.

Norðurlönd á Norðurlöndum

Norrænu hagkerfin eru lítil og opin efnahagskerfi og eru því afar viðkvæm þegar sviptingar verða á alþjóðlegum fjármálamörkuðum. Þetta hefur komið vel í ljós í þeirri alþjóðlegu fjármálakreppu sem nú ríður yfir. Mikilvægt er að löndin geti brugðist við slíkum áskorunum og nýtt tækifæri hnattvæðingarinnar, t.d. með því að viðhalda sveigjanleika á vinnumarkaði og sporna gegn verndarstefnu.

Frjáls för einstaklinga og fyrirtækja

Norræn fyrirtæki og almenningur eiga að geta notið góðs af nálægðinni, viðhorfum og menningu sem tengir Norðurlandabjóðirnar. Þekking, hugmyndir og rannsóknir eiga að geta flætt frjálst á milli landa. Því er brýnt að afnema landamærahindranir og koma í veg fyrir að nýjar verði til. Starfstímabil norræns vettvangs um afnám landamærahindrana rennur út 2010. Danir munu leitast við að endurnýja umboðið og aðlaga það nýjum aðstæðum. Á formennskuári hyggjast þeir fylgja eftir skýrslu sem Vettvangur um afnám landamærahindrana kynnir fyrir forsætisráðherrum á þingi Norðurlandaráðs 2009.

Tungumálasamstarf

Norrænt samstarf byggir að miklu leyti á menningartengslum þar sem tungumálin gegna stóru hlutverki. Brýn þörf er á að bregðast við, bæði til skamms tíma og lengri, ef samskipti í norrænu samstarfi eiga að vera áfram á skandinavísku málunum. Þar gegnir norræna tungumálayfirlýsingin mikilvægu hlutverki og munu Danir beita sér fyrir því að henni verði framfylgt. Þá verður leitast við að bæta kennslu í tungumálum norrænu grannþjóðanna. Ráðgerð er óformlega ráðstefna um norræn tungumál 2010 með þátttöku samstarfs- og menntamálaráðherra Norðurlanda.

Vinnumálastefna

Aðdráttarafl og skilvirkni vinnumarkaðar á Norðurlöndum á að vera slíkt að efnahagslíf ríkjanna verði á heimsmeðallíkanum sem nýskapandi, samkeppnishæft, aðgengilegt öllum og tryggi fulla atvinnu. Með aðlaðandi og aðgengilegum vinnumarkaði mætti tryggja Norðurlöndum hæft vinnuafl til skemmri og lengri tíma. Þegar brugðist er við minnkandi atvinnu ber að hafa í huga að meðalaldur íbúa er að hækka. Þannig má hvetja fólk til vera í vinnu, auka hæfni þess og halda jaðarhópum á vinnumarkaði.

Danir munu leggja áherslu á að norrænu ríkin miðli reynslu og hugmyndum um erlent vinnuafl og að fylgt verði eftir áherslum Svía á formennskuári þeirra 2008 um að aðlaga jaðarhópa að vinnumarkaði. Þannig verður sjónum beint að því hvernig halda má jaðarhópum á vinnumarkaði í ljósi þess samdráttar sem nú er í efnahags- og atvinnulífi.

Miðlun reynslu og hugmynda um erlent vinnuafl á m.a. að snúast um hæfni og réttindi, en einnig hvernig halda má í erlent vinnuafl sem hefur þau réttindi sem þörf er á. Danir munu á formennskuári leggja áherslu á að norrænu þjóðirnar miðli reynslu sinni til að koma í veg fyrir að ráðningar á erlendu vinnuafli leiði til félagslegra undirboða í launum og vinnuaðstæðum.

Jafnrétti á vinnumarkaði

Á Norðurlöndum er atvinnuþátttaka há, bæði meðal karla og kvenna. Það er um margt jákvætt en vinnumarkaðurinn verður þó æ kynskiptari. Launamunur karla og kvenna er að stórum hluta rakinn til þeirrar kynskiptingar. Margt bendir til þess að efnahagskreppan og ör hnattvæðing komi verst niður á hefðbundnum karlagreinum, t.d. iðngreinum á meðan skortur er á vinnuafli í opinbera geiranum, í mörgum hefðbundnum kvennagreinum, s.s. við umönnun og heilsugæslu. Þetta er ekki síst vandamál á jaðarsvæðum Norðurlanda þar sem hefðbundnar karlagreinar eins og sjómennska og veiðar gegna veigamiklu hlutverki. Danir hyggjast kanna hvernig nýta má góðan árangur sem fengist hefur af því að endurmennta karla og beina þeim inn í starfsgreinar þar sem konur hafa verið í meirihluta. Þannig má auka sveigjanleika og jafnrétti á norrænum vinnumarkaði.

Stefna í atvinnumálum

Efnahagskreppan hefur leikið norrænt atvinnulíf grátt, meðal annars vegna þess að útflutningur hefur dregist saman. Danir munu leitast við að móta til framtíðar nýja, norræna og græna stefnu í atvinnumálum. Áætlunin á að vera framsækin svo hún auki samkeppnishæfni norrænna fyrirtækja og nýti þau tækifæri sem loftslagsbreytingar hafa í för með sér. Hún á að miðast við norrænar grundvallarreglur um þjóðfélagslega ábyrgð fyrirtækja og fela í sér raunhæfar aðgerðir til að bæta aðstöðu til nýsköpunar.

Neytendur

Norðurlöndin eiga sameiginleg markmið um hagvöxt, velferð og virka markaði. Þannig má skapa góð skilyrði fyrir fyrirtæki og neytendur og styrkja samkeppnisstöðu. Stefna í neytendamálum er mikilvæg í aðgerðum norrænu ríkjanna til að ná þessum markmiðum. Ný viðfangsefni í neytendamálum verða til með samfélagsbreytingum. Sem dæmi má nefna að 85% löggjafar í neytendamálum byggist á ESB-reglum og því þarf að leita lausna á mörgum málum norrænna neytenda á alþjóðavettvangi.

Enda þótt neytendur versli einkum innanlands hefur neyslan breyst og rafræn viðskipti hafa aukist verulega. Alþjóðleg rafræn viðskipti hafa numið um 7% á evrópskum mörkuðum síðan 2006. Neytendur hafa áhrif á framgang markaða – einnig rafrænna. Því á að vera auðvelt, öruggt og gagnsætt að versla á netinu.

Neytendur eiga að geta treyst á að fá góða vöru og þjónustu sem í boði er á netinu, hvort sem það er innanlands eða frá öðrum ríkjum. Evrópskar merkingar í rafrænum viðskiptum eiga að varpa ljósi á þetta og styrkja alþjóðleg viðskipti.

Norrænu ríkin geta á vettvangi ESB lagt sitt af mörkum til að þróa evrópskar merkingar í rafrænum viðskiptum. Þegar Danir gegna formennsku í Norrænu ráðherranefndinni 2010 hyggjast þeir hefja kortlagningu á því hvernig þessum málum er háttað á Norðurlöndum.

Byggðastefna

Norræn byggðastefna ber keim af áhrifum hnattvæðingar á samkeppnishæfni, umhverfi, loftslag, lýðfræðilega samsetningu og aukna hreyfingu vinnuafis. Danir hyggjast kanna hvaða verkefni hinar dreifðu byggðir Norðurlanda standa andspænis, svo og hlutverk þeirra í byggðaþróun. Kannað verður hlutverk bæja og kaupstaða á þróun dreifbýlis og eins reynsla Norðurlandaþjóða af aðgerðum til að afnema landamærahindranir. Til að glæða skilning á stefnu ESB um landfræðileg tengsl hyggjast Danir kanna hvernig norrænu ríkin túlka þá stefnu.

Á jaðarsvæðum Norðurlanda er brýnt að bregðast við til að viðhalda byggð og atvinnulífi og tryggja velferð og framþróun. Danir hyggjast því kanna tækifæri til uppbyggingar í dreifbýli, þar á meðal sjálfbær byggðarlög.

Heilbrigði og velferð

Sameiginlegur styrkur Norðurlanda er sterkt velferðarkerfi og öflug félagsþjónusta. Í hnattvæddum heimi er mikilvægt að beina sjónum að þessum þáttum og læra af því sem ólíkt er í velferðarþjónustu norrænu ríkjanna.

Danir munu því leitast við að bæta gæði og skilvirkni í velferðarþjónustu með því að miðla þekkingu og reynslu milli ríkjanna. Danir munu leggja áherslu á að ríkin miðli reynslu og skapi þekkingu á stefnu í fjölskyldumálum, á fullorðnum sem þjást af athyglisbresti, á berskjölduðum ungmennum og afbrotaförvörnum meðal þeirra.

Danir munu leggja áherslu á forvarnir gegn lífsstílsjúkdómum og framfarir í norrænni heilbrigðisþjónustu til að vekja athygli á sterkri stöðu Norðurlanda í heilbrigðismálum. Markmiðið er að Norðurlönd verði fyrirmyndarsvæði í þessum málum um leið og brugðist er við aukinni hnattvæðingu í heilbrigðisþjónustu.

Samstarf um lífsstílsjúkdóma fer fram innan ramma hnattvæðingar- aðgerða. Danir munu leggja áherslu á rannsóknir sem beinast að inn- gripum, en þar er mikill skortur á þekkingu. Norrænu ríkin geta notið góðs af því að deila með sér niðurstöðum rannsókna á þessu sviði.

Alls staðar á Norðurlöndum eykst miðstýring í heilbrigðisþjónustu sem aftur leiðir til færri og sérhæfðari sjúkrahúsa. Því þarf að leggja áherslu á nútímaleg og dreifðari tilboð í heilsugæslu. Danir munu leggja áherslu á að lýsa, greina, bera saman og þróa áfram þessa þætti í norrænum heilbrigðiskerfum.

Aukin alþjóðleg viðskipti, ferðalög og loftslagsbreytingar auka hættu á útbreiðslu áður óþekktra sjúkdóma, mengun og öðru. Danir munu beina sjónum að áhrifum hnattvæðingar og loftslagsbreytinga á matvæla- öryggi, dýravelferð og dýraheilbrigði. Þessi viðfangsefni þarf að kanna nánar og íhuga raunhæfar aðgerðir, bæði í löndunum og á alþjóðavettvangi, til að afstýra hættum sem upp geta komið.

Þá munu Danir leggja áherslu á góða næringu og hollustu. Lögð er áhersla á að framhald verði á norrænni framkvæmdaáætlun um hollustu og lífsgæði með mataræði og líkamlegri hreyfingu. Mikilvægt er að gefa neytendum kost á upplýstu vali á hollum matvælum og verður í þeim tilgangi stuðlað að því að norræna skráargatsmerkið gangi í gildi og verði kynnt.

Þá ber að auka þekkingu á efnum sem raska hormónabúskap lífvera og áhrifum þeirra á heilsu manna og umhverfið.

Samverkandi áhrif verða þegar mörg ólík efnasambönd eru losuð samtímis eða samskonar efnasamband berst frá mismunandi uppsprettum. Á alþjóðavettvangi og innan ESB eru menn að gera sér grein fyrir því að vandamál tengd samverkandi áhrifum efna kalla á alþjóðleg viðbrögð, og munu Danir leggja áherslu á það á formennskuári sínu.

Loftslagsmál, umhverfismál og grænar samgöngur

Lausnir á loftslags- og umhverfisvanda geta t.d. skotið nýjum stöðum undir samkeppnishæfni sem byggja á nýsköpun og nýjum aðferðum. Áætlun um öndvegisrannsóknir á meðal annars að þróa og efla notkun sjálfbærrar orku og nýjar loftslagslausnir á Norðurlöndum. Fjárveitingar til áætlunarinnar nema 400 milljónum DKK. Þverfaglegt samstarf skapar samlegðaráhrif í þróunarverkefnum í ríkjunum og skipar Norðurlöndum í fremstu röð á sviði loftslags- og orkumála. Norðurlönd eiga að vera grænt svæði með græn störf.

Í samstarfinu á að finna svið þar sem hægt er að tengja saman norræna þekkingu og nýta hana í sameiginlegum aðgerðum. Sem dæmi má nefna þróun á prófunum og sýningaraðstöðu á grænum samgöngulausnum sem byggja m.a. á raforku, vetni og efnaröflum.

Danir munu halda áfram hnattvæðingaraðgerðum í samgöngu- og orkumálum. Stefnt er að því að Norðurlöndin verði græn tilraunastofa með prófunum og sýningum fyrir samgöngur, með aðstöðu fyrir norræn fyrirtæki til að þróa og sýna loftslagsvænar lausnir í alþjóðlegum samgönguiðnaði. Danir munu leitast við að koma á samstarfi milli norrænu ríkjanna um áætlanagerð, með þátttöku bæði opinberra og einkaaðila, til að skapa vettvang fyrir framþróun og meiri samlegðaráhrif. Þetta verður gert annað hvort samfara eða í kjölfar áætlunar um öndvegisrannsóknir. Skynsamlegur útbúnaður í rafbíla og orkunýtnari og umhverfisvænni orkuneysla í sjóflutningum eru dæmi um slík viðfangsefni.

Með breyttri forgangs röðun í fjárlögum Norrænu ráðherranefndarinnar er hægt verja verulegum fjármunum í hnattvæðingarverkefni og raunhæfar aðgerðir, í þessu tilviki í samgöngu- og orkumálum.

Norrænu ríkin eru vel í stakk búin til að þróa og selja sjálfbærar orkulausnir sem byggja á lífmassa, vatnsorku, vind- og jarðhitatækni.

Norðurlönd eiga að vera í fremstu röð á sviði endurnýjanlegrar orku og orkunýtni.

Danir munu veita því forgang að norrænt samstarf í orkumálum beinist að loftslagsmálum og orkuöryggi í ríkjunum. Lögð verður áhersla á aðgerðir til að bregðast við auknum hagvexti, afhendingaröryggi og loftslagsvanda.

Danir munu á formennskuári grípa til markvissra aðgerða til að tryggja enn meira afhendingaröryggi á landamæralausum norrænum raforkumarkaði. Sjálfbærir orkugjafar á raforku- og hitamörkuðum eru mikilvæg skref til að ná markmiðum ESB um hlutfallslega aukna notkun sjálfbærrar orku árið 2020. Norrænu ríkin eiga að beita sér saman fyrir því að fá hlutdeild í ESB-styrkjum til að koma upp flutningaleiðum fyrir raforku og gas í Norðursjó og Eystrasalti og útbúnað til orkuframleiðslu á Norðurlöndum þar sem losun koltvísýrings er í lágmarki.

Danir munu leggja áherslu á að norrænt samstarf í orkumálum styðji við áralangt starf í ríkjunum að tækniþróun, rannsóknum og aukinni orkunýtni. Norræn þekking og norrænt samstarf á að leiða til frekari landvinninga, þar á meðal betri orkunýtingar í dreifbýli. Norðurlönd telja orkumálasamstarf við ríkin við Eystrasalt (BASREC) mikilvægt í tengslum við Norðlæga vídd ESB.

Norðurlöndin standa vel að vígi á sviði umhverfistækni, sjálfbærrar framleiðslu og neyslu, og geta því verið öðrum fyrirmynd með framsæknar og skynsamlegar aðgerðir í umhverfismálum – einnig á krepputímum.

Sjálfbær framleiðsla og neysla eru mikilvægar forsendur fyrir umhverfisvænni nýsköpun í norrænu atvinnulífi. Því er mikilvægt í hnattvæðingarstarfinu að kanna styrk Norðurlanda á sviði sjálfbærrar neyslu og græns lífsstíls.

Danir munu leggja áherslu á að styrkja norræna umhverfismerkið, Svaninn, sem hefur haslað sér völl meðal neytenda. Úttekt sem gerð var á Svaninum 2007–2008 leiddi í ljós að merkið gegnir mikilvægu hlutverki hjá neytendum. Umhverfisráðherrar Norðurlanda hafa því farið þess á leit að hafist verði handa við að móta framtíðarsýn um hvernig Svanurinn líti út 2015. Íslendingar ýttu því verkefni úr vör á formennskuári sínu og er þess vænst að verkinu ljúki 2010 þegar Danir eru í formennsku.

Menntun og rannsóknir

Samstarf norrænu ríkjanna á menntasviði þarf að dýpka og auka. Dönum er kappsmál að norræn menntakerfi verði á heims mælikvarða og geti menntað, laðað að og haldið í afburða námsfólk og hæft vinnu-afl hvaðanæva að úr heiminum. Þá verður lögð áhersla á að tryggja að afburðanemendur í grunnskóla og hæfileikafólk framtíðarinnar fái tækifæri til að nýta færni sína til hins ýtrasta.

Danir leggja áherslu á að miðla enn frekar faglegri reynslu um skipulag náms í framhaldsskólum. Þá ber að halda áfram og auka samstarf um norræna meistaramenntun. Norræna meistaranámið á að vera af bestu gæðum og tengjast öflugum rannsóknahverfi svo laða megir að afburða námsfólk frá öllum heiminum.

Vinna þarf saman að símenntun og efla fullorðinsfræðslu til að laða að og halda hæfu vinnuafli. Þá þarf að vinna að gagnkvæmri viðurkenningu á menntun á Norðurlöndum og í aðildarríkjum ESB til að auka hreyfanleika vinnandi fólks. Þannig er tryggt að Norðurlandabúar geti nýtt menntun sína og reynslu hvar á Norðurlöndum sem er.

Í framhaldi af formennsku Íslendinga verður unnið að því að efla skapandi starf og frumkvöðlamenteun í skólakerfinu til þess að efla hæfni frumkvöðla í öllum norrænu ríkjum.

Öflugt samstarf um rannsóknir er mikilvæg forsenda hagvaxtar, velferðar og hás atvinnustigs. Norrænar öndvegisrannsóknir á loftslags-, orku- og umhverfismálum halda áfram 2010 í átt að endanlegu markmiði. Danir munu halda áfram verkefni um betri stjórnun rannsókna til þess að gera norrænt rannsóknasamstarf enn skilvirkara. Danir munu flétta niðurstöður og meðmæli verkefnisins inn í samstarfshætti ríkjanna og Norrænu ráðherranefndarinnar áður en nýjum og stærri rannsóknáætlunum verður ýtt úr vör.

Danir munu beita sér fyrir því að hæfileikafólk hvaðanæva á Norðurlöndum fái að njóta sín til fulls. Gripið verður til aðgerða til að afnema hindranir og auðvelda hreyfanleika fræðimanna. Þær aðgerðir geta orðið hvatning og fyrirmynd í evrópsku samstarfi á þessu sviði. Þannig skapast samlegðaráhrif milli Evrópska rannsóknasvæðisins (ERA) og Norræna rannsókna- og nýsköpunarsvæðisins (NORIA).

European Spallations Source-verkefnið (ESS) í Lundi gefur kost á að efla norrænt samstarf um grunngerð rannsókna. Samstarfið nýtist fyrst og fremst til að stilla norræna strengi í evrópskum rannsóknum og bæta aðstöðu fyrir norræna rannsóknir.

Menning, loftslag og náttúra

Danir halda áfram því starfi sem Íslendingar hófu á formennskuári sínu og miðast að því að gera nauðsynlegar skipulagsbreytingar og umbætur á norrænu menningarsamstarfi. Viðamiklar skipulagsbreytingar sem gerður voru 2007 þarf að aðlaga og festa í sessi.

Hnattvæðingarverkefni í menningarmálum halda áfram og byggja á frumkvæði samstarfsráðherranna, „Menning og sköpunargáfa“ og áætlun menningarráðherranna, „Norðurlönd sem skapandi svæði“.

Danir munu undirbúa norrænar aðgerðir á sviði menningar og loftslagsmála. Nánar tiltekið verkefnið loftslagsmál menning – hnattræn áskorun á heimskautasvæðum.

Norðurlönd á fullri ferð

Hnattvæddur heimur felur í sér fjölmargar áskoranir en einnig sóknarfæri. Eigi tækifæri í norrænu samstarfi að nýtask sem best er ástæða til að meta stöðugt hlutverk ráðherranefndarinnar. Þannig er hægt að einbeita sér að því sem vænlegast er til árangurs og aukinnar verðmætasköpunar.

Skipulagsbreytingar á Norrænu ráðherranefndinni

Árið 2005 voru gerðar skipulagsbreytingar á Norrænu ráðherranefndinni. Áhrif þeirra voru metin á árinu 2008. Á formennskuári Dana verður haldið áfram að fylgja því endurmati eftir. Liður í því verður að draga úr fundarhöldum og einbeita sér að pólitísku innihaldi samstarfsins. Danir munu halda áfram starfi Íslendinga sem miðar að því að gera pólitísk forgangsefni sýnilegri við gerð fjárlaga. Þá munu Danir stefna að því að kalla sérfræðihópa í fjárlagagerð fyrr til í fjárlagagerðarferlinu. Danir munu leggja áherslu á þverfaglegt samstarf til þess að skapa meiri sveigjanleika í starfi Norrænu ráðherranefndarinnar. Eins og er skipta ellefu fagráðherranefndir með sér verkum undir merkjum ráðherranefndarinnar. Fagráðherranefnd er þó heimilt að taka ákvörðun um mál sem liggja á öðrum fagsviðum. Danir telja að nýta beri þennan möguleika í flýtimálum til þess að afgreiðsla mála geti gengið lipurlega fyrir sig.

Ráðherranefndin á í auknum mæli að einbeita sér að stefnumiðum til framtíðar, forgangsroðun og pólitískum samræðum. Við núverandi aðstæður ná embættismenn oft samkomulagi í almennum málum. Ef embættismenn hafa komist að samkomulagi er ástæðulaust að málið komi einnig til kasta ráðherra. Embættismenn ættu því að geta tekið ákvarðanir og látið ráðherrum eftir að staðfesta ákvörðunina á næsta fundi þeirra. Það er ekki vanda-mál heldur kostur ef hægt er að afgreiða mál á fundum embættismanna og norrænt samstarf yrði skilvirkara fyrir vikið. Auk skriflegrar afgreiðslu á málum mætti íhuga að áriðandi ákvarðanir mætti taka á næsta fundi norrænna ráðherra - óháð því hvaða fagráðherrar eiga í hlut.

Danir munu hvetja til þess og styðja að samræður Norrænu ráðherranefndarinnar verði í eðli sínu pólitískari og að það verði hlutverk framkvæmdastjóra ráðherranefndarinnar að koma með tillögur að forgangsverkefnum og aðgerðum.

Til að Norræna ráðherranefndin geti stöðugt endurnýjað sig og verið pólitísk stofnun í takt við tímann þarf að styðja við nýsköpun og endurmeta sífellt verklagið.

norden

Norræna ráðherranefndin

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
www.norden.org

**Sekretariatet for Ministeren
for Nordisk Samarbejde**

Asiatisk Plads 2
DK-1448 København K
Danmark

Bréfasími: +45 3392 0000

ANP 2009:745
ISBN 978-92-893-1912-6

